

ПЕРЕВЕРЗЄВ Д. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЗАМОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОБЛЕМИ ПОХОДЖЕННЯ КОРЕЙСЬКОЇ
ТА ЯПОНСЬКОЇ МОВ

У статті розглянуто позамовні чинники проблеми походження корейської та японської мов, а саме свідчення палеогенетики, антропології та археології.

Ключові слова: походження корейської мови, походження японської мови, позамовні свідчення, палеогенетика, антропологія, археологія.

В статье рассмотрены внеязыковые факторы проблемы происхождения корейского и японского языков, а именно данные палеогенетики, антропологии и археологии.

Ключевые слова: происхождение корейского языка, происхождение японского языка, внеязыковые данные, палеогенетика, антропология, археология.

The article focuses on extralinguistic factors of the Korean and Japanese language genesis problem, namely the data of paleogenetics, anthropology and archaeology.

Key words: Korean language genesis, Japanese language genesis, extralinguistic factors, paleogenetics, anthropology, archaeology.

Актуальність дослідження. Незважаючи на наявність низки досліджень, присвячених окремим аспектам генези корейської та японської мов (С. О. Арутюнов, Г. Рамстедт, М. О. Сиромятников, С. А. Старостін, Со Чон Пом та ін.), згадані проблеми досі залишаються нерозв'язаними і дискусійними, про що свідчить відсутність не тільки узагальнювальних праць із цієї проблематики, а й етимологічних словників обох мов на рівні сучасних лінгвістичних вимог. Однак, розв'язання поставлених проблем потребує попереднього узагальнення екстралінгвістичних свідчень як позамовної опори і матеріалу для перевірки результатів лінгвістичного дослідження.

Мета дослідження – узагальнити сучасні наукові відомості в галузі палеогенетики, антропології та археології, які висвітлюють етногенез корейців і японців і можуть становити опосередковані свідчення про походження корейської та японської мов.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше узагальнені опосередковані позамовні відомості про походження корейської мови.

Об’єкт статті – сучасні свідчення палеоген етики, антропології та археології про етногенез корейців та японців як основа для дослідження походження їхніх мов.

Предмет дослідження – ті аспекти сучасних позамовних відомостей з корейського та японського етногенезу, які можуть корелювати з глотогенетичними гіпотезами.

Звернімося до сучасного узагальнення досліджень у галузі генетичних свідчень про спорідненість між етносами та їхні давні розселення [1]. Видання з-поміж інших студій у галузі генетики обране тому, що, на відміну від інших більш часткових досліджень, воно являє собою підсумок усіх наявних нині знань із генетичної проблематики. Праця містить численні відомості про спорідненість корейців, японців, айнів, континентальних алтайських, австронезійських та інших народів, що є сусідами корейців і щодо яких різні дослідниками припускають більш або менш віддалену спорідненість із корейцями, зокрема й мовну.

Далекі предки корейців і японців пересувалися вздовж узбережжя Індійського й Тихого океанів, заселяючи Нову Гвінею, Індонезію, Австралію, Північно-Східну Азію, Америку [1:329, 335], пор. давно відомі корейсько-дравідійські паралелі. У Японії виявлена різноманітність генетичних ліній, що мігрували в Америку [1:267]. “... Перший маршрут збирачів на прибережній смузі пролягав не тільки в Нову Гвінею й Австралію, але й продовжувався далі, по всьому тихоокеанському узбережжю Китаю, Японії й Кореї” [1:267]. Уже в першу мандрівку з Африки вздовж прибережної смуги люди могли досягти Китаю та Японії [1:305], пор. австралоїдність айнів та їхньої культури (студії Л. Я. Штернберга та ін.). “Східна і Центральна Азія були заселені ніби трьома хвилями генетичної колонізації, що беруть свій початок із Індії. Найдавніші поселенці йшли шляхом збирачів на прибережній смузі, які просувалися вздовж узбережжя з Індії через Індокитай до берегів Японії й Кореї” [1:338]. Рух через Індокитай пояснює корейсько-австроазійські паралелі, виявлені Ю. Л. Мосенкісом на мовному матеріалі, що корелюють із корейсько-в’єтнамськими міфологічними сходженнями.

Японці й корейці споріднені з населенням Індокитаю та острівної Південно-Східної Азії, а також із людностями Південного

Китаю, Північної Азії й Америки [1:320–321]. Тибетці споріднені з корейцями, китайцями (ханьцями) півдня Китаю, в'єтнамцями, малайцями, мешканцями Сабаху й Нової Гвінеї [1:366]. “...Підтверджені археологічними свідченнями різкі зміни в Японії й Кореї, що мали місце на пікові останнього льодовикового максимуму, є доволі показовими для проникнення на ці території культур Верхнього палеоліту з Центральної Азії” [1:497].

Айни поселилися на узбережжя Тихого океану задовго до приходу монголоїдів. “Між доісторичними черепами йомонов <носіїв культури Дзьомон>, японським черепом Мінатогава епохи Льодовикового періоду з острова Окінава (датованих часом між 16600 і 18250 років тому ...) і черепами сучасних айнів дуже багато спільних, близькоспоріднених рис, що дозволяють віднести їх до тієї самої спадкової лінії”, “ці групи ... можуть становити залишки домонголоїдного етнічного субстрату” [1:373]. У носіїв культури дзьомон виявлена генетична спільність із найдавнішими збирачами прибережної смуги – вихідцями з Африки. Великий відсоток цього генетичного маркера виявлений на Окінаві [1:374], пор. купи мушель як ознаки дзьомону. Іще одна архаїчна генетична риса, але репрезентована значно менше, об'єднує японців із Північно-Східною Азією – берегами Амуру, районом Охотська, Монголією, Центральним і Південним Сибіром [1:374], пор. алтайський компонент японської мови.

Докерамічні дзьомонці краніологічно й одонтологічно близькі племені тоала на Сулавесі [1:611]. Мовні, археологічні й генетичні відомості про розселення полінезійців збігаються [1:410], і ці відомості важливі з огляду на давню присутність носіїв малайсько-полінезійських мов не тільки на Японських островах, але й на Корейському півострові.

Одна група генів указує на генетичні зв'язки Японії й Америки [1:466], вона ж поширилася на островах Тихого океану [1:478–479], в Америку потрапила вздовж узбережжя навколо Тихого океану [1:481].

Таким чином, генетика дає винятково важливі позамовні відомості про давні розселення і спорідненість, зокрема й щодо корейців та інших народів Східної Азії. Генетика дає підтвердження

низки гіпотез про віддалені зв'язки корейської мови – від дравідійських мов до американських індіанських.

Заслуговує уваги також антропологічне вивчення корейців у порівнянні з японцями та іншими сусідніми народами.

Актуальним питанням антропології є походження рас, зокрема монголоїдної, взаємодія та міграції різних етносів на території Корейського півострова та сусідніх регіонів, дослідження відмінних підтипів у межах одного етносу. Свідчення цієї науки висвітлюють питання контактів корейців та японців, що може опосередковано пояснити спільні шари лексики корейської мови з іншими. Безперечно, антропологія не може обійтися без свідчень археології (див. нижче), адже історико-антропологічні дослідження ґрунтуються саме на вивченні кістяків, знайдених при розкопках.

Як відомо, корейці належать до монголоїдної раси. Однак, у свою чергу, монголоїди розподіляються на континентальних (північно-західних) та тихоокеанських (південно-східних). Континентальні монголоїди відрізняються від тихоокеанських світлішою шкірою, деякою тенденцією до депігментації райдужної оболонки очей і волосся, більшою масивністю всього скелета, більшим розміром мозкової коробки та ширшим обличчям [2:1]. Для тихоокеанських монголоїдів характерним є хвилясте (хоча й надзвичайно жорстке) волосся, дуже темний колір волосся й очей та товсті губи [2:2].

Тихоокеанські монголоїди також складаються з двох груп: східноазійської, характерної для північних китайців, маньчжурів, корейців та частково японців, і південноазійської, представники якої переважають у Південному Китаї, як серед самих китайців (ханьців), так і серед національних меншин Китайської Народної Республіки, а також надзвичайно широко розповсюджені на Японських островах [2:4].

Помітне наукове значення має порівняльно-антропологічне дослідження з залученням великої кількості обстежених. Таким є дослідження, проведене Г.Ф. Дебецем 1946 року серед корейців та японців. Представників обох народів обстежували за різними антропологічними показниками, як-от довжина тіла (зріст), відтінок кольору очей, відтінок кольору шкіри, головний індекс тощо. Виявилось, що:

- у японців зустрічається більше змішаних відтінків очей, ніж у корейців;

- у японців, порівняно з корейцями, можна констатувати певну депігментацію очей;

- у японців більший відсоток хвилястого волосся;

- у японців, порівняно з корейцями, спостерігається значний ріст бороди. Очевидно, цей факт можна пояснити наявністю айнського компоненту у складі японського етносу (відомо, що айнам властива сильна бородатість);

- поздовжній діаметр голови у японців значно більший, а поперечний менший та, відповідно, головний показник нижчий, ніж у корейців;

- лоб у японців трохи більш похилий, а надбрів'я більш розвинуте, ніж у корейців;

- у японців обличчя трохи вужче порівняно з корейцями;

- обличчя в японців не так плескате, а вилиці виступають слабше, ніж у корейців;

- ніс у японців ширший і носовий показник вищий;

- губи товстіші, ніж у корейців;

- підборіддя в японців виступає менше, ніж у корейців;

- епікантус та складка верхньої повіки розвинуті слабше, ніж у корейців;

- японці значно нижчі на зріст за корейців [3].

Перераховані вище антропологічні риси японців у більш яскравій формі притаманні айнському та південно-монголоїдному типам.

У населення Східної Азії виділяли 3 основні типи: айнський; маньчжуро-корейський; власне монголоїдний, або малайсько-монголоїдний [4:336]. Ті самі типи можна виділити в Японії, де, вважають, айнський компонент переважає на півночі (Хоккайдо та північ Хонсю), маньчжурсько-корейський (східноазійський) – на заході Хонсю, а малайсько-монголоїдний – на півдні країни.

У південній Японії можлива наявність полінезійських чи навіть негроїдних елементів. Водночас населення архіпелагу Рюкю антропологічно дуже близьке до айнів, за винятком такого показника, як товщина губів [3:165].

Відомий японський антрополог Матадзуку Кохама у статті “Антропологічне вивчення японців. Про локальні відмінності й прототипи японців” розподіляє японців на дві великі групи:

- 1) японці Тохоку-Ураніхої (північна частина Хонсю), що антропологічно дуже подібні до айнів;
- 2) японці Кінай (район Осаки, Нари й Кіото), які антропологічно схожі на корейців.

Хоча японське населення острова Хоккайдо є близьким до айнів лише за такими антропологічними показниками, як зріст бороди і послаблення епікантуса, однак за іншими показниками, наприклад, більшою довжиною тіла (зростом), більшим відсотком змішаних відтінків очей та світлішою пігментацією шкіри, вони відрізняються від айнів. За цими ознаками японців Хоккайдо зближують із корейцями [4:162].

Можна зробити висновок, що в японців Північної Японії далекосхідного компонента було більше, ніж у японців із південних районів Японії.

Питання походження японської нації почали вивчати ще давно – у часи японського середньовіччя. Перші спроби пояснити походження японців зробили Мотоорі Норінага (XVIII ст.), який був прихильником похідної з японської одержавленої в певний час міфологічної думки про небесне походження японців, Фудзі Тейкан (XVIII ст.), який вважав, що японці мають спільне походження з корейцями, та Хаясі Рюка (XVII ст.), який дійшов до думки, що праатьківщиною японців був Південний Китай. У XIX ст. японська історична й археологічна наука почала розвиватися швидкими темпами через установлення контактів із Заходом. Змінилося ставлення до історичних знахідок: якщо раніше цінність пам'ятки визначалася за її естетичною привабливістю, то тепер інтерес викликала будь-яка пам'ятка, що проливала світло на історію нації [5:101].

У 1878 р. американський археолог Морзе розкопав у Японії купу мушель та виявив свідчення канібалізму, що, однак, не є характерним для японців або айнів. Тому японський археолог Цубої наприкінці XIX ст. висловив думку, що первинним населенням архіпелагу міг бути гіпотетично ототожнюваний із ескімосами народ *коропокгуру* (*коропоккуру*, *цорпоккуру*), що про нього розповідають айнські

легенди. Також цей дослідник знайшов давні зв'язки з ескімосами: спільний фізичний тип (кругле безбороде обличчя), зачіска, снігові окуляри, одяг, засоби праці, оселя тощо [5:101]. Теорію Цубої спростовували японськими дослідниками (Коганей та ін.) та пізніше Мунро. Американський етнограф Бечелор стверджував, що айни та коропоктуру – те саме. Такої думки й деякі сучасні дослідники.

На зміну теорії Цубої прийшла айнська теорія, згідно з якою айни – найдавніше населення Японських островів. Проте вона не тільки не допомогла з'ясувати походження японців, а й стала айнською проблемою – проблемою походження айнів. Антропологічний тип, мова, звичаї айнів і нині недостатньо досліджені. Різноманітні теорії пов'язали походження японців із малайсько-монголоїдною расою, індоєвропейцями (Анучин), маньчжурами, фінами, монголами, північноамериканськими індіанцями, гунами, нанайцями та ін. [5:101].

Японський дослідник Торії висловив думку про існування двох ареалів: неолітичного айнського на півночі та енеолітичного на півдні. Расовий склад населення – переселенці з Кореї, що несли з собою китайську культуру, народи Індокитаю та Індонезії.

Трохи згодом з'явилася панайнська теорія Мацумото, згідно з якою у Азії колись мешкали три великі групи: кавказоїди (так тривалий час називали європеоїдів), австралоїди та айни. Через натиск із боку монголоїдів кавказоїди змушені були просуватися на захід, айни – на схід, зокрема на Японські острови. Вважають, що айни (праайни) були неолітичним населенням Японії, носіями культури Дзьомон, що існувала протягом багатьох тисячоліть [5:101].

Масові антропологічне обмірювання айнів, ороців, нівхів підтвердило зв'язок айнів та неолітичного населення Японії, але спростувало думку про те, що неолітичне населення архіпелагу складалося виключно з айнів. Навіть сучасні японці, що живуть у горах, антропологічно ближчі до айнів, ніж неолітичне населення Японії.

Населення Японії було різноманітним за етнічним складом у різні епохи. Перші переселенці належали до трьох етнічних груп, які перебували на мезолітичному рівні розвитку. На острови Тихого океану їх витіснили носії більш розвиненої, неолітичної культури. Дві з цих трьох груп – носії Баксонської та Хоабінської культур – мали

південне, індокитайське походження, а третя – північне, монголо-сибірське походження. На початку раннього Дзьомону на Японські острови прибули переселенці сибірського походження, які, на думку Groot'a, були племенами з півночі Сибіру. Племена з півдня Сибіру визначали культуру середнього Дзьомону, а хвиля переселенців китайсько-корейського походження досягла Японії в епоху пізнього дзьомону [5:102].

Офіційна японська історична наука визнає такі теорії:

- 1) панайнська теорія Мацумото з деякими незначними виправленнями;
- 2) теорія Бельца, згідно з якою японський етнос утворили айни, маньчжури, корейці, монголи та малайці;
- 3) теорія, що її було висловлено на сторінках “Всесвітньої історії”, згідно з якою айни, тунгуси, індонезійці, негритоси, індокитайці та, кінець-кінцем, племена корейців і китайців, змішувалися різною мірою, поступово заселяли Японські острови. У результаті цих завоювань та асиміляцій утворилася єдина японська нація [5:102].

Деякі дослідники вважають, що айни просувалися із Західної Азії через Сибір до Японських островів. С. О. Арутюнов і В. Г. Щебенков зазначають, що “... на рубежі палеоліту і неоліту, тобто близько 10 тис. р. тому, з якихось районів Східної або Юго-Восточной Азії в Японию проникли значительные массы айнойдного по своему физическому облику населения” [6:34].

Трохи пізніше тунгуські племена протягом тривалого часу мігрували на Японські острови через Татарську протоку або Корейський півострів (чи будь-який інший пункт на узбережжі) [5:104].

Айнів змусили переселитися на північ, що підтверджується знахідками кераміки Дзьомон та Яйой. Дослідники вважають, що тунгуські племена оселилися в районі сучасного Кіото та Осаки. Ці племена можна вважати праяпонцями, оскільки вони принесли землеробство і культуру Яйой, тоді як айни залишили після себе культуру Дзьомон. Дослідники вважають, що саме культурою Яйой можна пояснити спільний шар лексики корейської та японської мов.

Індокитайські племена, що відчували тиск із боку китайських племен, змушені були переселятися на Кюсю.

Про те, що основна маса давнього населення мігрувала з півдня, свідчать археологічні знахідки: чопероподібні знаряддя, сокири з розколотої гальки тощо. Можливо, крім айнів прибували інші етнічні групи, хоча доказів цього немає. Одночасно з півночі могли мігрувати племена, що перебували на мезолітичній стадії розвитку [5:105].

Антропологи виділили такі антропологічні підтипи японців:

1) тип Аосіма, який пов'язаний із міграцією айнів у ранньому Дзьомоні (ранньому неоліті) і має яскраво виражені південні риси;

2) тип Міято, пов'язаний із міграціями східних монголоїдів у пізньому дзьомоні (пізньому неоліті);

3) тип Цукумо, що пов'язаний із переселенням у кінці дзьомону південних монголоїдів, які вміли виготовляти шліфовані 4-гранні сокири і видобувати та обробляти метал;

4) тип Окаяма, який принесли переселенці китайсько-корейського походження на початку раннього залізного віку. Міграція тривала з IV до VII століття і складалася з трьох хвиль: 1) IV – поч. V ст.; 2) друга пол. VI – поч. VII ст.; 3) 60-ті рр. VII – VIII ст. [4:194].

Слід відзначити, що міграція на Японські острови відбувалася невеликими хвилями, було стійким та повільним. Найважливішим фактором, що вплинув на формування антропологічного типу японців, було переселення монголоїдів.

С. О. Арутюнов зробив такі висновки щодо ранньої етнічної історії Японії:

1) усі достовірні археологічні пам'ятки на території Японії належать не раніше як до мезоліту;

2) виходячи з цих пам'яток, саме пращури сучасних айнів були найдавнішим населенням Японії;

3) деякі риси культури сучасних айнів дозволяють вважати, що ще в епоху неоліту на території Японії з'явилися якісь австронезійські племена, що тісно контактували з айнами;

4) у 2-й пол. I тис. до н. е. на півдні Японського архіпелагу розповсюдилася більш розвинута культура Яйой, основа якої – з Корейського півострова;

5) разом із культурою яйой та території Японських островів розповсюдилося землеробство, особливо в районі Кінай (сучасні міста Кіото й Осака);

6) в енеоліті на території Японії утворилися два чітких ареали – культура меча на півночі Кюсю і культура дзвона в районі Кінай;

7) населення, що створило культуру меча, підтримувало тісні зв'язки з материком. Добре розвинутим було виробництво зброї; існував культ зброї;

8) у районі культури дзвона відсутня бронзова зброя, за винятком стріл. Місцевий культ зброї перегукується з айнсько-індонезійськими релігійними уявленнями, але не знаходить паралелей у сінто. Взагалі, у культурі дзвона великою є питома вага айнсько-індонезійських рис;

9) із початком залізного віку ці культури змінилися загальнояпонською культурою Ямато, що розташовувалася в районі Кінай.

10) риси культури Ямато, характерні для простого народу, сягають культури дзвона, тоді як релігія та побут панівних класів сягає традицій культури меча;

11) загалом складається враження, що шляхта Північного Кюсю завоювала Кінай і зробила його центром Японської держави [7:7–8].

Що стосується корейців, то їхній антропологічний тип можна назвати маньчжуро-корейським, або східноазійським. Для цього типу характерними є брахікефалія (круглогловість), вузьке, довге обличчя, порівняно великими вилицями, слабким надбрів'ям, вищим, порівняно з монголоїдами, зростом і стрункішою будовою тіла. М. Г. Левін та М. М. Чебоксаров вважають, що расово-антропологічний тип давнього населення Кореї близький до монголоїдів Сибіру, а також сусідніх районів Китаю та Маньчжурії. С. М. Широкогоров висунув думку, що давнє населення півострова було подібне до палеоазіатів [8:50]. Згідно з класифікацією російського антрополога М. М. Чебоксарова, далекосхідна раса охоплює і маньчжуро-корейський, і північнокитайський антропологічні типи.

Таким чином, антропологія засвідчує стародавні зв'язки корейців і японців як між собою, так і з іншими народами Азійського континенту і південних островів. Корейці антропологічно виявляються найближчими до маньчжурів, тоді як японці мають гетерогенні риси, одні з яких спільні з корейцями (й далі з іншими

спорідненими континентальними народами), другі – з айнами, треті – з населенням південних островів (австронезійцями).

Потребує спеціального розгляду археологічний аспект проблеми походження корейців у зв'язку з японцями та іншими сусідніми етносами. Без археологічних знахідок неможливо було б реконструювати антропологічний вигляд давнього населення Кореї, а також Японії й інших сусідніх держав. Неолітичні стоянки Кореї та Японії мають багато спільного між собою та стоянками сусідніх регіонів (як-от Маньчжурія, Сибір, Примор'я, Південний Китай тощо).

Розкопки неолітичних стоянок у корейських селищах Чітхамні та Кунсанні виявили, що корейська неолітична кераміка дуже схожа на китайську кераміку та кераміку глазківської культури байкало-єнісейського району. Загальний вигляд кам'яних знарядь на стоянках Чітхамні та Кунсанні значно відрізняється від неолітичного інвентарю зазначеного регіону, що дало можливість відомому корейському археологу То Юхо зробити припущення, що у північно-західній частині Корейського півострова в пізньонеолітичний період з'явилися неуралізовані племена байкало-єнісейського району, а саме алтайські племена, що запозичили в них гребінчасту кераміку. Свідчення розкопок говорять про те, що мешканці зберігали північні звички, оскільки переселенцями з півночі могли бути й палеоазіати (родичі ескімосів), хоча про це немає достовірних відомостей [8:48]. Знаряддя ж, наприклад, на стоянці Сокчанні є типовим для палеоліту Сибіру й Китаю. Взагалі, вважають, що на корейський неоліт дуже сильно вплинули неолітичні культури Сибіру та Примор'я.

Про давні зв'язки Корейського півострова з Південно-Східною Азією можуть свідчити циліндричні сокири та ступінчасті тесла, що проникли в Корею разом із мегалітичною культурою [8:55].

Японська неолітична культура Яйой має також корейські відповідники. Найстаріші пам'ятки цієї культури були знайдені у північно-західному Кюсю. На стоянках південної частини Корейського півострова було знайдено схожу кераміку, знаряддя і зброю, подвійні поховання в урнах, причому ці елементи, так само як рисосіяння, скотарство та металургія, давніші, ніж у Японії. Взагалі, поховання у глиняних урнах були в Кореї, Маньчжурії, Японії, Північному Китаї та в Індонезії [9:47].

Американський археолог Дж. Марінгер пов'язав кам'яну індустрію зі стоянки Гонген'яма з палеолітичними культурами Південно-Східної Азії, у першу чергу з Патжитанською культурою Яви [4:178].

М. В. Воробйов зазначає, що глиняні фігурки епохи неоліту найчастіше зображують ведмедя, що може свідчити про схожість вірувань давнього населення Японії з віруваннями айнів та когурьосців. А. Ф. Шоков у праці “Археология Кореи” пише, що «культ медведя как тотемного животного существовал у когурё. Племя емэк поклонялось тигру, а у племени силла был культ кур» [10:25], останній, на думку Ю. Л. Мосенкіса, може свідчити про австронезійські зв'язки.

М. В. Воробйов робить висновок, що неолітичні культури Японських островів тісно пов'язані з культурами кам'яного віку Камчатки, Курильських островів, Примор'я та Сахаліну. У пізньому неоліті Японія була тісно пов'язана з Маньчжурією та Кореєю, що підтверджують археологічні пам'ятки. В енеоліті сильним на островах стає вплив китайсько-корейських культур, як-от, наприклад, Яньшао.

Курганні споруди раннього залізного віку (епоха *Кофун*) дуже подібні до курганів Маньчжурії, Кореї, Китаю. Японські пам'ятки цього періоду – фігурки *ханіва* – схожі на китайські глиняні фігурки (*таоюн*). Крім того, дослідники висловлюють думку, що курганна культура Японії пов'язана з мегалітичною культурою Лаосу [5:99].

Досліджуючи пізній дзьомон Хоккайдо, академік О. П. Окладников поставив питання про східноазійські джерела ескімоської культури, оскільки знайдені ним гарпуни типу *ітіодзі* можна вважати архаїчним типом поворотних, тобто таких гарпунів, із якими можна полювати і на морських тварин, і на великих морських риб [11:16]. Північні райони Японії входили в зону так званої Охотської культури, до якої входили також Камчатка, Курильські острови та Сахалін [5:100].

На початку своєї культурної історії Японія відчула значний вплив мезолітичної та ранньонеолітичної культури півострова Індокитай і, напевно, якихось північноазійських культур. У зрілому неоліті зв'язки з цими культурами ще більш посилюються та виокремилися зв'язки з північним ареалом. У пізньому неоліті

посилилася взаємодія з Китаєм та Кореєю, і в епоху раннього залізного віку вона стала надзвичайно різнобічною. Ця взаємодія не тільки сформувала японську матеріальну культуру, а й вплинула на становлення японської державності. Хоча північні та південні зв'язки були відтіснені та другий план, тим не менш вони не припинялися.

Отже, археологія засвідчує спільні явища матеріальної культури Кореї і Японії не тільки між собою, а й із іншими сусідніми регіонами (Маньчжурією, Примор'ям, Сибіром, Південним Китаєм) починаючи з новокам'яного віку (неоліту). Відзначають давні впливи на Японію як із Кореї, так і з континенту через Корею. Доісторичні культури Японії пов'язують частково з Північною Азією (включаючи ескімосів), частково з півднем (включаючи Індокитай).

Висновки. Таким чином, палеогенетичні, антропологічні та археологічні відомості свідчать про можливі зв'язки носіїв корейської і японської мов не тільки між собою, а й із населенням південно-східного Сибіру, Китаю, Південної та Південно-Східної Азії, островів Тихого океану, що може дати позамовне підґрунтя для відповідних лінгвістичних гіпотез.

Перспективи дослідження передбачають залучення також тих міфологічних відомостей, які можуть гіпотетично свідчити про етногенез корейців та японців і узгодження всіх позамовних свідчень із свідченнями лінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Оппенгеймер С.* Изгнание из Эдема: Хроники демографического взрыва / Стивен Оппенгеймер. – М.: Эксмо, 2004. – 640 с.
2. *Чебоксаров Н. Н.* Основные этапы формирования антропологического состава населения Восточной Азии / Николай Николаевич Чебоксаров. – М.: Наука, 1964. – 12 с.
3. *Левин М. Г.* Этническая антропология и проблемы этногенеза народов Дальнего Востока / Максим Григорьевич Левин // Труды Института этнографии. – М., 1958. – Т. 36. – 359 с.
4. *Левин М. Г.* Этническая антропология Японии / Максим Григорьевич Левин. – М.: Наука, 1971. – 236 с.
5. *Воробьев М. В.* Древняя Япония: историко-археологический очерк / Михаил Васильевич Воробьев. – М.: Изд-во вост. лит.-ры, 1958. – 183 с.
6. *Арутюнов С. А.* Древнейший народ Японии: Судьбы племени айнов / Сергей Александрович Арутюнов, Владимир Григорьевич Щебенков. – М.: Наука, 1992. – 209 с.
7. *Арутюнов С. А.* Древний восточноазиатский и айнский компоненты в этногенезе японцев / Сергей Александрович Арутюнов. – М., 1962. – 16 с.
8. *Пак М. Н.* Очерки ранней истории Кореи / Михаил Николаевич Пак. – М.: Из-во Московск. ун-та, 1979. – 240 с.
8. *Воробьев М. В.* Древняя Корея / Михаил Васильевич Воробьев. – М.: Изд-во вост. лит., 1961. – 148 с.
10. *Шоков А. Ф.* Археология Кореи / А. Ф. Шоков. – Воронеж: Изд-во Воронежск. ун-та, 1962. – 56 с.
11. *Чан Су Бу.* Поздний дзёмон Хоккайдо: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук / Чан Су Бу. – Новосибирск, 1977. – 22 с.